

PRIKAZ KNJIGE:**METODOLOGIJA NAUKE****Prof. dr Momčila Sakana**

Izdavač: Nezavisni univerzitet Banja Luka, 2009.

Nedavno je, u organizaciji Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci publikovano veoma značajno i obimno naučno delo udžbeničkog karaktera, autora prof. dr Momčila Sakana, pod nazivom METODOLOGIJA NAUKE, koje, bez sumnje, zaslužuje pažnju svih onih koji su privrženi nauci i naučnom istraživanju. Udžbenik su recenzirali prof. dr Slavomir Milosavljević i prof. dr Živorad Spasojević.

Delo je obima 428 strana teksta u formatu B5 sa 15 šema, 18 slika i tabela. U sadržajnom pogledu delo predstavlja izbalansiran spoj i sintezu plodnog i dugogodišnjeg nastavnčkog i naučnoistraživačkog rada autora sa bogatim iskustvom u mentorskom vođenju studenata na izradi istraživačkih projekata (planova istraživanja) na temu specijalističkih radova i master teza.

Strukturu knjige, pored naslova, sadržaja i uvoda, čine trinaest izdvojenih i relativno samostalnih celina.

U prvoj celini pod naslovom Nauka i naučna istina data je definicija nauke i njenih osnovnih konstitutivnih elemenata, zatim su objašnjeni sadržaji o naučnoj istini i paradigmi u nauci. U procesu definisanja nauke komparativno su analizirane različite definicije i stavovi autora. Zatim je data karakteristična definicija nauke. Konstitutivni elementi nauke su kompleksno identifikovani, ali su detaljno objašnjena četiri osnovna: predmet, teorija, jezik i metoda. Pojam naučne istine je kompleksno definisan i objašnjen sa težištem na njenoj relativnosti, ograničenosti ljudskih čula u njenom saznavanju i osnovnim kriterijumima istinitosti. Pojmovi: paradigma, normalna nauka i naučna revolucija su prikazani sa namerom da se ta oblast aktuelizuje i konkretnije objasni. Autor, dakle, navedenoj tematici pristupa veoma studiozno koristeći se prvenstveno dedukcijom opštih filozofskih postavki o nauci i metodologiji nauke uopšte. Pored uspešnih komparativnih analiza brojnih definicija, stavova i jasne argumentacije sopstvenih rešenja, pažnju čitalaca će naročito privući tekst o paradigmi koji ulazi među najbolje napisane stranice koje su poznate o tom problemu.

U drugoj tematskoj celini date su Epistemološke osnove metodologije nauke. Taj deo u kome su data osnovna saznanja o metodologiji nauke strukturiran je na: pojam i osnovne karakteristike; istorijski razvoj; klasifikaciju; delove i funkcije metodologije nauke; odnos metodologije nauke prema gnoseologiji, epistemologiji, logici i matičnoj nauci i izvore metodoloških saznanja. Posebno je ukazano na značaj metodologije nauke u istraživačkom procesu i edukaciji stručnih i naučnih radnika – naročito studenata osnovnih i postdiplomskih studija.

U trećoj tematskoj celini pod naslovom: Filozofske metode obrađeni su: pozitivizam, racionalizam i dijalektička metoda. Ova celina je, za razliku od nekih dosadašnjih pristupa, obrađena strogo neutralno – bez ideoloških predrasuda i ubeđenja. Pozitivizam i racionalizam su kompleksno zahvaćeni, a ne samo sa aspekta kritike i isticanja negativnih svojstava tih metodoloških i filozofskih prilaza nauci i naučnom saznanju.

U četvrtoj celini pod naslovom: Opšte naučne metode obrađene su: metoda modelovanja, statistička metoda, istorijsko-komparativna metoda, aksiomska metoda i hipotetičko deduktivna metoda. Težišno su obrađene metode: modelovanja, statistička i istorijsko-komparativna, a aksiomska i hipotetičko-deduktivna metoda su obrađene samo informativno.

U petoj celini kompleksno su zahvaćene Posebne naučne metode, od analize i sinteze, preko indukcije i dedukcije, definicije i klasifikacije; do apstrakcije, konkretizacije, generalizacije i specijalizacije. Posebno su istaknute njihove mogućnosti i međuzavisnosti u istraživačkom procesu i saznavanju uopšte.

U šestoj celini pod naslovom: Empirijske metode obrađene su metode: posmatranja, eksperimenta, ispitivanja i analize sadržaja. Sve te metode su prvo definisane, a zatim su objašnjene njihove osnovne karakteristike, sa težištem na mogućnostima i ograničenjima u istraživačkom procesu.

U sedmoj celini su obrađene Metode rešavanja operativnih problema. Detaljno su objašnjene metode prognoziranja i metoda studije slučaja. Metode operacionih istraživanja obrađene su samo informativno, sa stanovišta pojmovnog određenja i saznanjih dometa.

U osmoj celini su dati osnovni podaci o istraživanju i istraživačkom postupku. Prvo je data opšta teorija o pojmu, ciljevima i podeli istraživanja, a zatim je definisan istraživački postupak i objašnjena njegova struktura – od projektovanja, preko organizovanja i realizovanja istraživanja do izrade završnih radova.

U devetoj celini obrađena je prva faza istraživačkog procesa: Projektovanje istraživanja. Prvo je obrađena idejna skica, a zatim projekat istraživanja koji je uslovno klasifikovan na naučnu zamisao, planove istraživanja i instrumente.

U desetoj celini je obrađena naučna zamisao sa elementima: formulacija problema, predmet istraživanja, ciljevi istraživanja, hipoteze,

način istraživanja i naučna i društvena opravdanost istraživanja. Težišno su obrađeni predmet istraživanja i hipoteze u projektu.

Planovi istraživanja i instrumenti su uslovno izdvojeni i obrađeni u jedanaestoj celini. Posebno su obrađeni planovi kadrova, terminski plan i plan materijalno-finansijskih sredstava. Težište u obradi instrumenta usmereno je na odnos prema drugim elementima naučne zamisli (naročito pojedinačnim hipotezama indikatorima) i postupak njihove izrade.

U dvanaestoj celini obrađena je faza: Organizovanje i realizovanje istraživanja. Ona je obrađena kroz dve globalne podceline: (1) organizovanje i (2) realizovanje istraživanja. Težišno je obrađena druga celina sa elementima: predistraživanje, prikupljanje podataka, sređivanje i obrada podataka, analiza podataka i verifikacija hipoteza.

U trinaestoj celini obrađena je treća faza istraživačkog projekta pod nazivom Izrada pisanih saopštenja, odnosno završnih radova, koji predstavljaju konačan rezultat istraživačkog postupka. Ta celina obrađena je u nekoliko podcelina od pojmovnog određenja, klasifikacije i strukture, preko jezika i stila, do tehničke obrade, predaje u štampu i verifikacije. Težišno je ukazano na pravilnost jezika i stila i to pitanje čini logičku celinu sa jezikom nauke u prvom delu knjige. U izradi te, treće, faze pojavila se dilema da li pod pojmom pisani radovi obuhvatiti samo završne radove koji se rade nakon realizovanog procesa timskih istraživanja ili i druge radove, uključujući i radove priznanja, koji se rade na osnovnim i postdiplomskim (master) studijama. Autor se opredelio za drugu varijantu iz osnovnog razloga što se na osnovnim i postdiplomskim (master) studijama težišno rade radovi priznanja (seminarski i diplomski radovi, magistarske teze i doktorske disertacije). Oni nisu proizvod timskog istraživanja niti se za neke od njih radi istraživački projekat, ali su dominantni u radu studenata, pa i nastavnika. Završni radovi, kao proizvod timskog istraživanja, su znatno ređi zato što se ta istraživanja retko realizuju, odnosno oni nisu dominantni u praksi izrade pisanih radova. Zato je, umesto opisa svakog rada posebno, urađen jedan egzemplar pisanog saopštenja u koji se mogu uklopiti svi pisani radovi, uključujući i studije i monografije i druge završne radovi koji su proizvod timskog ili individualnog istraživanja.

U spisku literature autor prikazuje impozantan broj od 183 bibliografske jedinice kojim u potpunosti „pokriva“ sadržaje glavnog dela. Ako se tome doda i impozantan broj citata, onda sa jasno nameće zaključak da je vešto korišćena naučna aparatura znatno doprinela atraktivnosti teksta ove knjige.

Dakle, pred čitaocima se nalazi impozantno delo iskusnog autora koje ima izuzetnu sazajnu, metodološku, praktičnu i literarnu vrednost. Sazajna vrednost je u tome što su svi sadržaji kompleksno obrađeni, tako da čitaoci na jednom mestu imaju osnovna saznanja o naslovljenoj problematici. Metodološka vrednost je u tome što se jasno prepoznaje primena skoro svih poznatih i priznatih naučnih metoda. Delo, dakle, obiluje brojnim modelima, analizama, sintezama, indukcijama,

dedukcijama, definicijama, klasifikacijama, zatim argumentovanim stavovima i originalnim primerima koji, pored metodološke, imaju nezamenjivu i edukativnu vrednost. Praktična vrednost je u tome što neposredno doprinosi praktičnoj izradi istraživačkih projekata (planova istraživanja) i pomaže u realizaciji istraživanja – naročito u delu prikupljanja, sređivanja i obrade podataka, kao i u delu o verifikaciji hipoteza. Na kraju, praktična vrednost je i u tome što čitaocima neposredno upućuje u probleme izrade pisanih radova, od naslova, preko strukture i jezika i stila do zaključivanja i pripreme dela za štampu. Literarnoj vrednosti dela znatno doprinosi besprekoran jezik i stil koji bi pozeleo svaki dobar pisac naučnih i stručnih radova. To se naročito može videti kroz jednostavnost, jasnoću, izbor termina i sintagmi, umešnost u izradi rečenica i paragrafa, skladan odnos delova i celine, jasno isticanje bitnog, vešto korišćenje citata i fusnota i druge odlike. Ta lepota stila se, pored ostalog, zasniva na bogatstvu znanja autora i to iz više naučnih oblasti. Njegova sposobnost da izloži fundamentalne probleme većeg broja raznorodnih naučnih oblasti jasno i razgovetno, ne umanjujući, pri tom, teorijski nivo interpretacije, multiplicira opštu vrednost teksta.

Uopšteno rečeno, delo predstavlja saznajni, metodološki i literarni egzemplar za čitaocima koje spada u sam vrh metodološke i naučne misli u nauci uopšte i vojnim naukama posebno. Zato ga sa zadovoljstvom preporučujemo našim čitaocima.

Prof. dr Živorad Spasojević
Redovni profesor Beogradskog univerziteta